

Bir Grup Hemşirelik Öğrencisinde Anne-Baba Bağlanma Biçimlerinin Kişilerarası İlişkilere Etkisi

Effect of Parental Attachment Styles on Interpersonal Relationships in a Group of Nursing Students

Gül Sultan ÖZEREN¹, Semiha AKIN², Gül Ünsal BARLAS³

ÖZ

Amaç: Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinde anne-baba bağlanma biçimlerinin kişilerarası ilişkilere etkisini incelemek, sonuçlar doğrultusunda öğrencilere bağlanma biçimlerine dair içgörü düzeylerini ve kişilerarası ilişkilerini geliştirmeye yönelik önerilerde bulunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışma tanımlayıcı-ilişki arayıcı olarak planlanmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin ABBÖ kapsamında en yüksek puanı İlgili Kontrol Anne alt boyutundan, en düşük puanı ise Aşırı Koruma Anne alt boyutundan aldıkları, KTÖ kapsamında en yüksek puanı Baskın Tarz alt boyutundan, en düşük alt boyut puanını ise Alaycı Tarz alt boyutundan aldıkları saptanmıştır. Öğrencilerin anne ve babalarına bağlanma biçiminin ve kişilerarası ilişki tarzlarının olumlu olduğu, anne-babaya bağlanma düzeyi arttıkça olumsuz kişilerarası ilişki tarzlarının azaldığı saptanmıştır ($p<0.05$).

Sonuç: ABBÖ ve KTÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında elde edilen korelasyon katsayıları anne-baba bağlanma düzeyinin artışıyla paralel olarak kişilerarası ilişki tarzlarının olumlu yönde etkilendiğini göstermektedir. Bu doğrultuda hemşirelik eğitim müfredatında hemşirelikte kişilerarası ilişkiler, iletişim ve bağlanma algılarını geliştirmeye yönelik derslerin verilmesi, öğrencilere yönelik eğitimler ve rol-play gibi eğitsel faaliyetlerin planlanmasının yararlı olacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma; kişilerarası ilişkiler; hemşirelik öğrencisi; bağlanma kuramı; iletişim.

ABSTRACT

Objective: This study has been carried out in order to investigate the effects of parental attachment styles on interpersonal relationships, and, according to the findings, to provide suggestions for improving students' interpersonal relationships and their insights on attachment types.

Methods: This is a descriptive-correlational study.

Results: It was found in the study that students had highest scores in the Attention/Control Mother subscale and lowest scores in the Overprotection Mother subscale in PAS, while they had the highest scores Dominant Type subscale and lowest scores in the Mocking Type subscale of ISS. According to PAS-Attention and Protection subscale mean scores, the participating students perceived their attitudes toward their parents as moderately-positive, and found their mothers more caring than their fathers. Negative interpersonal relationship styles of students' were found to decrease as their parental attachment levels increase ($p<0.05$).

Conclusion: Correlation coefficients obtained by a comparison of PAS and ISS indicate that there was a positive correlation between parental attachment level and interpersonal relationship styles. Considering the importance of interpersonal relationships, communication and attachment in nursing, it is anticipated that nursing students could benefit from amendments to the curriculum, trainings, and activities such as role-plays.

Keywords: Attachment; interpersonal relationships; nursing student; attachment theory; communication.

GİRİŞ

Erken gelişim döneminde bebeğin ilk etkileşimleri büyük önem taşımaktadır. Bebeğin ilk bakım vericisi bu etkileşimin en önemli unsuru olmaktadır (1). Genetik sistemler, biyolojik ve psikolojik yapıların gelişimini programlayarak, bebekliğin ilk aşamalarında aktif rollerini yüksek oranda sürdürmektedirler (1) ve bu süreç doğumdan sonraki dönemde çevresel faktörlerden ciddi şekilde etkilenebilir (2).

Bireyin bütün yaşamı boyunca gerçekleştirmek istediği en önemli olgulardan biri, yakın iliş-

1.Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu,

E-posta Adresi: qulsultan@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-6291-1908

2. Prof. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, İstanbul

ORCID: 0000-0002-1901-2963

3. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul

ORCID: 0000-0003-3735-5350

Bu çalışma İstanbul Bilim Üniversitesi Hemşirelik Doktora Programı kapsamında tez çalışması olarak gerçekleştirilmiş olup, herhangi bir yerde yayınlanmamış ve yayınlanmak üzere gönderilmemiştir.

Gönderim Tarihi:26.01.2018 - Kabul Tarihi: 08.10.2019

kiler kurma ve bu ilişkilerde istenilen biri olma arzusu olarak ortaya çıkmaktadır (3). İnsanlarda, dünyayla daha iyi başa çıkabildiği düşünülen ve iyi tanınan bir başka bireye yakınlığı elde etmek veya o yakınlığı korumak şeklinde sonuçlanan davranış biçimleri, bağlanma davranışı olarak tanımlanmaktadır (4). Bebeklerle ilgili çalışmalarda bağlanma ve keşif davranışının iç içe geçmiş olduğu, keşifle ilgili sistemin bağlanılacak bireyin ulaşılabilirlik ve olumlu tepkiselliğine bağlı olduğu bildirilmektedir (5).

Bowlby, hangi yaşta olursa olsun insanların zorluklarla karşılaştıklarında arkalarında yardımlarına koşacak bir ya da daha fazla kişinin bulunduğundan emin olduklarında en üst düzeyde mutlu olduklarına ve yeteneklerini en yararlı biçimde ortaya koyabildiklerine dikkat çekmektedir. Böylece, bağlanma kuramı genel olarak yaşam ve yaşama başa çıkmaya ilişkin duygularda yakın ilişkilerin niçin ve nasıl merkezi ve yaşamsal bir rol oynadığını açıklar (5).

Bağlanma kuramı, sağlık hizmetine gereksinimi olan birey ve bakım-teravi hizmetini sunan birey arasındaki ilişkileri, sağlık ekibi üyesinin tutum ve davranışlarını anlamada son yıllarda önemli bir konu haline gelmiştir (6). Sağlık ekibi ve sağlık sisteminden kaynaklanan sorunlarda etkili baş etme yöntemlerinin kullanılmasını sağlamak için sağlık üyelerinin bağlanma biçimlerinin göz önüne alınması önerilmektedir (7). Sağlık ekibi içerisinde kişilerarası ilişkilerde oldukça etkin olan hemşireler, anne-bebek bağlanmasına en erken dönemde yani bebeğin henüz anne karnında yaşadığı dönemde ele alabilirler. Gebelik döneminde kadını anneliğe hazırlamak için uygun ebelik/hemşirelik girişimleri bu açıdan son derece önemlidir (8).

Hemşirelerden topluma duyarlı, sağlık gereksinimlerine yanıt verebilen ve politikalarda söz sahibi bireyler olmaları beklenmektedir. Hemşirelerin problem çözme becerileri bu beklentilerin karşılanmasında önemli bir özelliktir (9). Bağlanma stillerinin kişilerarası problem çözme yaklaşımlarını anlamlı düzeyde açıkladığı gösterilmiştir (10). Hemşirelik kuramcıları kişilerarası süreçte

ağırlıklı bir yeri olan iletişimi, hemşireliğin kendine özel işlevlerinin özü olarak nitelendirmektedirler (11). Hemşirelik bilimi, biyopsikososyal varlıklar olan insanla ilgilenmektedir. Hemşirelik mesleği, eğitimlerinde kaliteli bakım için teknik donanımla birlikte, kendini ve insan davranışlarını tanıma, doğru iletişim teknikleri geliştirme, etkin problem çözme, psikososyal destek, bedensel ve ruhsal rahatsızlıklarda doğru yaklaşımlar, sağlığın korunması ve geliştirilmesi gibi alanlarda bilgi ve beceri kazandırmaktadır.

Hemşirelik uygulamalarından ruh sağlığı hemşireliği, en ilginç ve zorlayıcı hemşirelik alanlarından biri olup, profesyonel bilgi yanında kişilerarası ilişki beceri ve tecrübesi gerektirmektedir. Bu alanda görev yapan hemşirelerin etkin olabilmek için açık fikirli, yansıtıcı olmalı ve spiritüellik ve umut gibi kavramları anlayabilmeleri önemlidir. Bununla birlikte ruh sağlığı hemşireleri profesyonel ve terapötik ilişkilerin doğasını ve sınırlarını bilmek zorundadır. Sorumluluk, içgörü ve kendini tanıma gibi kişisel niteliklerin de önemli gerekliliklerdir (12). Bağlanma stillerinin de kendini tanıma, sorumluluk alma ve mesleğe bağlanma davranışlarını etkilediği gözönüne alındığında hemşirelerin bağlanma stillerinin önemi de ortaya çıkmaktadır (13).

Bu çerçevede bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin anne ve babalarına bağlanma biçimlerinin kişilerarası ilişki tarzlarına etkilerini, kişisel değişkenlerle birlikte incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi

Bu çalışma tanımlayıcı-ilişki arayıcı bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırma örneklemini İstanbul'da bir vakıf üniversitesine bağlı hemşirelik yüksekokulunda öğrenimlerini sürdürmekte olan öğrenciler oluşturmuştur. Örneklem için toplam 570 kişi olan evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Örneklem alınma kriterleri; bahsi geçen üniversitenin hemşirelik yüksekokulunun 1, 2, 3 ya da 4. sınıf öğrencisi olmak; 2015-2016 Eğitim-Öğretim yi-

lında okula devam eden öğrenci olmak; çalışmaya katılmaya gönüllü olmak ve 18 yaş veya üzeri olmak olarak belirlenmiştir. Örnekleme alınma kriterlerine uygun tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılmış olmakla birlikte, veri toplama sürecinde 64 öğrenci okulda bulunmadığı için 55 öğrenci ise formu eksik doldurduğu için araştırma 451 öğrenciyle tamamlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Etik İlkeler

Çalışmanın gerçekleştirilmesi için gerekli etik kurul izni İstanbul Bilim Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Veriler, İstanbul'da bir hemşirelik yüksek okulunda 2 Aralık 2015-11 Aralık 2015 tarihleri arasında anket yöntemiyle toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak "Öğrenci Bilgi Formu", "Kişilerarası Tarz Ölçeği - KTÖ" ve "Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği - ABBÖ" kullanılmıştır. Araştırmanın gerçekleştirilmesi için kurum izni ve ölçeklerin kullanımı için izinler alınmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü bireylere araştırmanın amacı açıklanarak, ad-soyad sorulmadan elde edilen verilerin gizli kalacağı ve kimse ile paylaşılmayacağı konusunda güvence verilmiştir. Sözel ve yazılı onamları alınmıştır. İlgili öğretim elemanlarından izin alınarak ders sonlarında yaklaşık 20 dakikalık sürelerde bilgi formu ve ölçeklerin doldurulması tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak "Öğrenci Bilgi Formu", "Kişilerarası Tarz Ölçeği" ve "Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği" kullanılmıştır.

1. Öğrenci Bilgi Formu: Katılımcıların ana-babaya bağlanma biçimleri ve kişilerarası ilişki tarzları ile ilişkili olabileceği düşünülen bazı değişkenlere ait verilerin toplanması için araştırmacı tarafından Öğrenci Bilgi Formu hazırlanmıştır. Toplam 22 maddeden oluşan bu formda; çoktan seçmeli ve kapalı uçlu sorular ayrıca boşluk doldurma şeklinde ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Öğrenci Bilgi Formu'nda katılımcılara sosyodemografik özellikler (cinsiyet, yaş, sınıf, sosyoekonomik düzey), aile ve sosyal yaşam (anne-babanın hayatta olup olmama durumu ve birlikte ya da ayrı yaşama durumu, kardeşe sahip olma durumu, anne-baba eğitim düzeyi, bebek-

likte birincil bakım veren kişi) ve okul yaşamına (samimi arkadaş sahibi olma durumu, akademik başarı durumu, kişilerarası ilişkiler ile ilgili eğitim alma durumu) ilişkin sorulara yer verilmiştir.

2. Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği: Araştırmaya katılan bireylerin ana-babaya bağlanma düzeyini değerlendirmek için "Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği-ABBÖ" (Parental Bonding Instrument-PBI) kullanılmıştır. Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği Parker, Tupling ve Brown (1979) tarafından geliştirilmiştir. Kapçı ve Küçüker (2006) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmış olup, Bowlby'nin (1969, 1973) bağlanma kuramını temel alarak geliştirilen ilk ölçeklerden biridir. Ölçek temel olarak bireyin anne-babasıyla kurulan ilişki örüntüsünü kendi algısıyla geriye dönük olarak değerlendirmektedir (14).

ABBÖ'nün test- tekrar test güvenilirliği tüm ölçek için Anne Formunda 0,90; Baba Formunda 0,89 olarak bulunmuştur. Anne İlgisi/Kontrol alt boyutu için 0,91; Baba İlgisi/Kontrol alt boyutu için 0,90; Anne Koruma alt boyutu için 0,64; Baba Koruma alt boyutu için 0,78 olarak bulunmuştur (Kapçı ve Küçüker, 2006). Bu çalışmada Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği için yapılan güvenilirlik analizi sonucunda anne İlgisi/Kontrol alt boyutu için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,90; anne Aşırı Koruma alt boyutu ölçeği için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,67; baba İlgisi/Kontrol alt boyutu için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,91; baba Aşırı Koruma alt boyutu için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,70 olarak bulunmuştur.

3. Kişilerarası Tarz Ölçeği: Araştırmaya katılan bireylerin kişilerarası ilişki tarzlarını belirlemek amacıyla Kişilerarası Tarz Ölçeği (KTÖ) kullanıldı. Kişilerarası Tarz Ölçeği Şahin ve arkadaşları (2007) tarafından bir dizi çalışma sonucunda kültürümüze özgü olarak geliştirilmiştir. Kişilerarası Tarz Ölçeği bireylerin kişilerarası ilişkilerde nasıl bir tarz kullandıklarını belirlemek amacı taşımaktadır. Toplam 60 maddeden oluşan kendini değerlendirme ölçeğidir (15).

Şahin ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen ölçeğin güvenilirlik çalışmasından elde edilen analiz sonuçlarına göre güvenilirlik katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur. Ölçek alt boyutları için elde

edilen güvenilirlik katsayıları ise Baskın Tarz alt boyutu için 0,88 (madde sayısı 14), Kaçınan Tarz alt boyutu için 0,79 (madde sayısı 11), Öfkeli Tarz alt boyutu için 0,79 (madde sayısı 9), Duygudan Kaçınan/Duyarsız Tarz alt boyutu için 0,77 (madde sayısı 11), Manipülatif Tarz alt boyutu için 0,74 (madde sayısı 10), Küçümseyici/Alaycı Tarz alt boyutu için 0,67 (madde sayısı 5) bulunmuştur (15). Bu çalışmada Kişilerarası Tarz Ölçeği için yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach alfa); Baskın Tarz alt boyutu için 0,90, Kaçınan Tarz alt boyutu için 0,84, Öfkeli Tarz alt boyutu için 0,82, Duygudan kaçınan/Duyarsız Tarz alt boyutu için 0,81, Manipülatif Tarz alt boyutu için 0,81, “Küçümseyici/Alaycı Tarz” alt boyutu için 0,73 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2015-2016 öğretim yılında İstanbul’da bir vakıf üniversitesinin hemşirelik lisans öğrencileriyle yürütülmüştür. Araştırma bulguları sadece ilgili örneklemin anne-baba bağlanma biçimleri ve kişilerarası ilişkilerine ilişkin bilgi vermektedir. Bu yönüyle araştırma sonuçları doğrultusunda Türkiye’deki tüm hemşirelik öğrencileri için genelleme yapılamaz. İlgili kavramlara ilişkin verilerin kapsamı bilgi formu ve ölçeklerdeki sorulara verilebilecek yanıtlarla sınırlıdır; bu araştırmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır.

Verilerin Çözümlemesi ve Değerlendirilmesi

Çalışmanın istatistiksel analizleri R 3.2.2 (2016) paket programında yapılmıştır. Son yıllarda akademik çalışmalarda yaygın olarak kullanılan R programı, ücretsiz olarak temin edilmesi ve dünyanın çeşitli bölgelerindeki araştırmacıların katkıları sonucunda özellikle veri işleme ve çözümleme alanlarında çalışan kullanıcıların dikkatini çekmektedir.

Çalışmada yer alan sosyodemografik değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler frekans ve yüzde ile nicel verilere ait tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum değerleriyle verilmiştir. Nicel verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro Wilk testiyle incelenmiştir. Normal dağılım göster-

meyen değişkenlerin 2 grup karşılaştırmalarında Mann Whitney U testi, 3 ve daha fazla grup karşılaştırmalarında Kruskal Wallis testi, 3+ grup karşılaştırmalarında anlamlı çıkan değişkenlerde 2’li alt grup karşılaştırmaları için Bonferonni düzeltmeli Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Ölçekler arası ilişkilere Spearman korelasyon analizi ile bakılmıştır. Ölçeklerin güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısıyla analiz edilmiştir. Çalışmadaki tüm istatistiksel analizlerde p değeri 0,05’in altındaki karşılaştırmalar istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri

Örneklemi oluşturan hemşirelik öğrencilerinin cinsiyet, yaşamın çoğunun geçirildiği yer, anne eğitim düzeyi, anne mesleği, baba eğitim düzeyi, baba mesleği ve aile gelir düzeyi algısı değişkenlerine ait frekans dağılımları ve yüzdeleri Tablo1’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, grubun çoğunluğunu (%86) kız öğrencilerin oluşturduğu dikkat çekmektedir. Öğrencilerin çoğunun (%66,7) büyükşehirde geçirdiği belirlenmiştir.

Öğrenci grubun çoğunun (%42,1) annesi ilkököl mezunudur. Annesi hiç okula gitmemiş olanlar ise %2,4 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin anne meslek gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, çoğunun (%74,2) annesi ev hanımıdır. Öğrencilerin %8’i (n=36) annesinin kamu görevlisi, %7,8’i (n=35) özel sektör çalışanı olduğunu bildirmiştir.

Hemşirelik öğrencilerinin %33,9’u (n=152) babasının lise mezunu, %26,1’i (n=117) ilkököl mezunu, %23,2’si (n=104) yüksekokul mezunu, %16,9’u (n=76) ortaokul mezunu olduğunu bildirmiştir. Öğrencilerin baba meslek gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, %33,7’si (n=152) babasının esnaf, %25,7’si (n=116) emekli, %22,4’ü (n=101) özel sektör çalışanı olduğunu bildirmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin %51,4’ü (n=232) geçinebildiğini, %27,5’i (n=124) idare edebildiğini, %11,3’ü (n=51) rahat geçinebildiğini, %9,8’i (n=44) zor geçindiğini ifade etmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri (N=451) (İstanbul, 2016)

Değişkenler	n	%
Cinsiyet		
Kız	388	86.0
Erkek	63	14.0
Yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yer		
Büyükşehir	301	66.7
Şehir	122	27.1
Kasaba	28	6.2
Anne eğitim düzeyi		
Okula gitmemiş	11	2.4
İlkokul	190	42.1
Ortaokul	79	17.6
Lise	138	30.6
Üniversite	33	7.3
Anne mesleği		
Ev hanımı	335	74.2
Kamu görevlisi	36	8.0
Özel sektör	35	7.8
Emekli	32	7.1
Esnaf	13	2.9
Baba eğitim düzeyi		
İlkokul	117	26.1
Ortaokul	76	16.9
Lise	152	33.9
Üniversite	104	23.2
Baba mesleği		
Esnaf	152	33.7
Emekli	116	25.7
Özel sektör	101	22.4
Kamu görevlisi	82	18.2
Aile gelir düzeyi algısı		
“Geçinebiliyorum”	232	51.4
“İdare ediyorum”	124	27.5
“Rahat geçiniyorum”	51	11.3
“Zor geçiniyorum”	44	9.8

Hemşirelik Öğrencilerinin Aile Yaşamına İlişkin Özellikleri

Örnekleme oluşturan hemşirelik öğrencilerinin anne ve babanın hayatta olma durumu, anne ve babanın bir arada yaşama durumu ve kardeş sayısı ile ilgili değişkenlere ait frekans dağılımları ve yüzdeleri Tablo 2’de gösterilmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin %98,9’unun (n=446) annesi ve %95,8’inin (n=432) babası hayattadır. Öğren-

cilerinin anne-babanın bir arada yaşama durumlarına göre dağılımı incelendiğinde, %93,8’i (n=423) anne-babasının evli olduğunu ve birlikte yaşadığını, %3,5’i (n=16) anne-babasının boşandığını, %2,7’si (n=12) anne-babasının evli olduklarını fakat ayrı yaşadıklarını bildirmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin %46,1’i (n=208) bir kardeşi, %26,2’si (n=118) iki kardeşi, %15,7’i (n=71) üç ve daha fazla sayıda kardeşi olduğunu, %12’si (n=54) ise kardeşi olmadığını bildirmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelik Öğrencilerinin Aile Yapısına, Okul ve Sosyal Yaşamına İlişkin Özellikleri (N=451) (İstanbul, 2016)

Değişkenler	n	%
Annenin hayatta olma durumu		
Hayatta	446	98.9
Hayatta değil	5	1.1
Babanın hayatta olma durumu		
Hayatta	432	95.8
Hayatta değil	19	4.2
Anne-babanın bir arada yaşama durumu		
Evli, birlikte yaşıyorlar	423	93.8
Boşandılar	16	3.5
Evli, ayrı yaşıyorlar	12	2.7
Kardeş sayısı		
1 kardeş	208	46.1
2 kardeş	118	26.2
3 ve daha fazla kardeş	71	15.7
Yok	54	12.0
Sınıf		
1.sınıf	130	28.8
2.sınıf	121	26.8
3.sınıf	100	22.2
4.sınıf	100	22.2
Akademik başarı algısı		
“İyi”	280	62.1
“Orta”	171	37.9
“Kötü”	0	0
Samimi arkadaş durumu		
Evet	334	74.1
Hayır	117	25.9
Kişilerarası ilişkiler/iletişim dersi alma		
Evet	179	39.7
Hayır	272	60.3
Öğrencinin yaşamına ilişkin bireysel algısı		
“Çok İyi”	49	10.8
“İyi”	238	52.8
“Orta”	145	32.2
“Kötü”	19	4.2

Tablo 3. Örneklemine Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği Alt Boyutlarından Aldığı Puan Ortalamaları (İstanbul, 2016)

Ana Babaya Bağlanma Ölçeği alt boyutları	n	$\bar{x} \pm ss$	Medyan	Dağılım	Potansiyel dağılım
Aşırı Koruma Anne	451	11.18 $\pm$ 4.14	11	0-21	0-21
İlgi/Kontrol Anne	451	42.37 $\pm$ 8.84	44	0-54	0-54
Aşırı Koruma Baba	446	11.83 $\pm$ 4.39	12	0-21	0-21
İlgi/Kontrol Baba	446	40.36 $\pm$ 0.30	43	8-54	0-54

Hemşirelik Öğrencilerinin Okul ve Sosyal Yaşamına İlişkin Özellikleri

Örneklemi oluşturan hemşirelik öğrencilerinin sınıf, akademik başarı algısı, samimi arkadaş sahibi olma durumu, kişilerarası ilişkiler/iletişim dersi/eğitimi alma durumu ve yaşamına ilişkin bireysel algılarına ait bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Hemşirelik öğrencilerinin %28,8'i (n=130) birinci sınıfta, %26,8'i (n=121) ikinci sınıfta, %22,2'si (n=100) üçüncü sınıfta ve %22,2'si (n=100) dördüncü sınıfta öğrenimlerine devam etmektedir. Öğrencilerin akademik başarı durumuna ilişkin algıları incelendiğinde, %62,1'i (n=280) akademik başarısını "iyi", %37,9'u akademik başarısını "orta" düzey olarak değerlendirmiştir. Öğrencilerin %74,1'i (n=334) samimi arkadaşı olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin yaşamına ilişkin bireysel algıları sorgulandığında; %52,8'i (n=238) yaşamını "iyi", %32,2'si (n=145) yaşamını "orta", %10,8'i (n=49) yaşamını "çok iyi" ve %4,2'si (n=19) yaşamını "kötü" olarak nitelendirmiştir.

Hemşirelik Öğrencilerinin Anne-Babaya Bağlanma Biçimlerine İlişkin Bulgular

Hemşirelik öğrencilerinin anne-babaya bağlanma biçimlerine ilişkin analiz sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur. Anne ve babaya bağlanma örüntülerini değerlendirmek üzere kullanılan ölçeğin puan ortalamaları incelendiğinde, "Aşırı Koruma-Anne" alt boyut puan ortalamaları 11,18 $\pm$ 4,14, "İlgi/Kontrol-Anne" alt boyut puan ortalamaları 42,37 $\pm$ 8,84, "Aşırı Koruma-Baba" alt boyut puan ortalamaları 11,83 $\pm$ 4,39, "İlgi/Kontrol-Baba" alt boyut puan ortalamaları 40,36 $\pm$ 10,30 olarak bulunmuştur. Bu bulgular öğrencilerin anne ve babalarına olumlu bağlanma biçimlerine sahip olduğunu göstermektedir.

Ana Babaya Bağlanma Ölçeği'nden alınan puan ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde,

öğrencilerin en yüksek puanı (42,37 $\pm$ 8,84) İlgi/Kontrol Anne alt boyutundan, en düşük puanı (11,18 $\pm$ 4,14) ise Aşırı Koruma Anne alt boyutundan aldıkları görülmektedir (Tablo 4).

Hemşirelik öğrencilerinin Ana Babaya Bağlanma Ölçeği'nden aldıkları madde puan ortalamalarının dağılımı Tablo 5'de yer almıştır. Öğrencilerin Anne Formunda en düşük puanı 23. maddeden aldıkları görülmektedir. "Bana karşı aşırı koruyucuydu" şeklindeki bu maddeden alınan puan ortalaması 0,95 $\pm$ 0,90 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin Baba Formunda da en düşük puanı 23. maddeden aldıkları görülmektedir. "Bana karşı aşırı koruyucuydu" şeklindeki bu maddeden alınan puan ortalaması 0,93 $\pm$ 0,91 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin Anne Formunda "İlgi/Kontrol" alt boyutunda en yüksek puanı 6. maddeden aldıkları görülmektedir. "Bana karşı sevgi doluydu" şeklindeki bu maddeden alınan puan ortalaması 2,83 $\pm$ 0,46 olarak bulunmuştur. Bu alt boyutta en yüksek puanın alındığı ikinci madde 16. madde olarak karşımıza çıkmaktadır. "İstenmediğimi hissettirirdi" şeklindeki bu maddeden alınan puan ortalaması 2,74 $\pm$ 0,72 olarak bulunmuştur.

Öğrencilerin Baba Formunda "İlgi/Kontrol" alt boyutunda en yüksek puanı 16. maddeden aldıkları görülmektedir. "İstenmediğimi hissettirirdi" şeklindeki bu maddeden alınan puan ortalaması 2,71 $\pm$ 0,71 olarak bulunmuştur. Bu alt boyutta en yüksek puanın alındığı ikinci madde 6. madde olarak karşımıza çıkmaktadır. "Bana karşı sevgi doluydu" şeklindeki bu maddeden alınan puan ortalaması 2,66 $\pm$ 0,64 olarak bulunmuştur. Bu puan ortalamaları doğrultusunda hemşirelik öğrencilerinin anne ve babalarına ilişkin bağlanma örüntülerinin benzer olduğu söylenebilir. İlgi/Kontrol alt boyutunda küçük bir farkla anneleri, babalarına göre daha olumlu ve sıcak tutum içinde olduklarını düşündükleri görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 4. Ana- Babaya Bağlanma Ölçeği Madde Puan Ortalamaları (N=451) (İstanbul, 2016)

Ana- Babaya Bağlanma Ölçeği			
Alt boyutları ve ölçek maddeleri		$\bar{x}$	$\pm ss$
İlgi/Kontrol - Anne	1- Benimle yumuşak ve arkadaşça bir tarzda konuşurdu.	2.51	0.65
	2- İhtiyaç duyduğum kadar yardım etmezdi.	2.44	0.83
	3- Hoşlandığım şeyleri yapmama izin verirdi.	2.34	0.73
	4- Duygusal olarak bana karşı soğuk görünürdü.	2.53	0.80
	5- Sorunlarımı ve endişelerimi anlıyor görünürdü.	2.37	0.77
	6- Bana karşı sevgi doluydu.	2.83	0.46
	7- Kendi kararlarımı vermenden memnuniyet duyardı.	2.32	0.78
	8- Olan-bitenler hakkında benimle konuşmaktan keyif alırdı.	2.50	0.78
	9- Genellikle bana karşı güler yüzlüydü	2.67	0.64
	10- İhtiyaçlarımı ve isteklerimi anlamıyor gibiydi.	2.21	0.95
	11- Kendimle ilgili kararları almama izin verirdi.	2.22	0.83
	12- İstenmediğimi hissettirirdi.	2.74	0.72
	13- Üzgün olduğum zamanlarda kendimi daha iyi hissetmemi sağlardı.	2.47	0.82
	14- Benimle pek fazla konuşmazdı.	2.55	0.80
	15- İsteddiğim gibi giyinmeme izin verirdi.	1.68	0.96
	16- Beni övmezdi.	1.82	0.92
	17- İsteddiğim zaman dışarı çıkmama izin verirdi.	1.94	0.98
	18- İsteddiğim kadar özgürlük tanırdı.	2.24	0.86
Aşırı Koruma- Anne	19- Büyümemi istemezdi.	1.72	1.04
	20- Yaptığım her şeyi kontrol etmeye çalışırdı.	1.33	0.93
	21- Mahremiyetime müdahale ederdi.	1.76	1.06
	22- Bana, bebekmişim gibi davranma eğilimi vardı.	1.76	1.05
	23- O'na bağımlı olduğum duygusunu yaşatmaya çalışırdı.	1.81	1.06
	24- Annem yanımda olmadığı zaman, kendime bakamayacağımı hissedirdim.	1.85	1.03
	25- Bana karşı aşırı koruyucuydu.	0.95	0.90
İlgi/Kontrol- Baba	1- Benimle yumuşak ve arkadaşça bir tarzda konuşurdu.	2.39	0.79
	2- İhtiyaç duyduğum kadar yardım etmezdi.	2.35	0.87
	3- Hoşlandığım şeyleri yapmama izin verirdi.	2.36	0.69
	4- Duygusal olarak bana karşı soğuk görünürdü.	2.18	1.02
	5- Sorunlarımı ve endişelerimi anlıyor görünürdü.	2.17	0.88
	6- Bana karşı sevgi doluydu.	2.66	0.64
	7- Kendi kararlarımı vermenden memnuniyet duyardı.	2.35	0.84
	8- Olan-bitenler hakkında benimle konuşmaktan keyif alırdı.	2.18	0.97
	9- Genellikle bana karşı güler yüzlüydü	2.51	0.79
	10- İhtiyaçlarımı ve isteklerimi anlamıyor gibiydi.	2.15	1.00
	11- Kendimle ilgili kararları almama izin verirdi.	2.24	0.80
	12- İstenmediğimi hissettirirdi.	2.71	0.71
	13- Üzgün olduğum zamanlarda kendimi daha iyi hissetmemi sağlardı.	2.26	0.90
	14- Benimle pek fazla konuşmazdı.	2.24	0.96
	15- İsteddiğim gibi giyinmeme izin verirdi.	1.76	0.93
	16- Beni övmezdi.	1.80	0.92
	17- İsteddiğim zaman dışarı çıkmama izin verirdi.	2.00	1.03
	18- İsteddiğim kadar özgürlük tanırdı.	2.06	0.92
Aşırı Koruma- Baba	19- Büyümemi istemezdi.	1.66	1.11
	20- Yaptığım her şeyi kontrol etmeye çalışırdı.	1.51	1.04
	21- Mahremiyetime müdahale ederdi.	1.88	1.08
	22- Bana, bebekmişim gibi davranma eğilimi vardı.	1.96	1.08
	23- O'na bağımlı olduğum duygusunu yaşatmaya çalışırdı.	1.99	1.03
	24- Annem yanımda olmadığı zaman, kendime bakamayacağımı hissedirdim.	1.91	1.03
	25- Bana karşı aşırı koruyucuydu.	0.93	0.91

Tablo 5. Kişilerarası Tarz Ölçeği Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımı (İstanbul, 2016)

Kişilerarası Tarz Ölçeği alt boyutları	n	$\bar{x} \pm ss$	Medyan	Dağılım	Potansiyel dağılım
Baskın Tarz	451	25.17 ± 9.86	22	14-70	14-70
Öfkeli Tarz	451	22.40 ± 7.31	22	9-45	9-45
Duyarsız Tarz	451	21.06 ± 6.94	20	11-55	11-55
Manipülatif Tarz	451	22.26 ± 7.31	21	10-50	10-50
Kaçınılan Tarz	451	22.35 ± 7.86	21	11-55	11-55
Alaycı Tarz	451	11.36 ± 4.25	11	5-25	5-25

Tablo 6. Kişilerarası Tarz Ölçeği Madde Puan Ortalamaları (N=451) (İstanbul, 2016)

Kişilerarası Tarz Ölçeği			
Alt boyutları ve ölçek maddeleri		$\bar{x}$	$\pm ss$
Baskın Tarz	5- İnsanlara emir vererek bir işi daha çabuk yaptırabileceğimi düşünürüm.	1.59	0.93
	6- Kendi çıkarım için başkalarına hoş sözler söylemekten kaçınmam.	1.74	1.12
	8- İstediklerimi yapmaları için gerektiğinde insanlara gözdağı veririm.	1.82	1.07
	9- Karşımdaki bireyle konuşurken onu küçük düşürücü ifadeler kullandığım olur.	1.56	0.85
	31- Söylediklerimin aynen yapılmasını beklerim.	2.84	1.24
	42-Biriyle tartışırken, tek amacım o tartışmayı kazanmaktır.	2.02	1.16
	43- Karşımdakilerle içten içe alay etmekten hoşlanırım.	1.64	1.08
	46- İnsanlar, istediklerimi yapmazlarsa onlara küseceğimi bilirler.	1.62	0.99
	48-Karşımdakini sorguya çekiyormuşum gibi sorular sorarım.	1.78	1.08
	49- Çoğu zaman isteklerimi yaptırmak için insanlara karşı tehditkar olurum.	1.49	0.88
	51-Çevremdeki insanları kendi istek ve gereksinimlerime göre yönlendiririm.	1.80	1.05
	52- Başkalarına emirler vermekten hoşlanırım.	1.65	1.02
	59- İsteklerimi soru şeklinde (yapar mısın, eder misin gibi) yöneltmek yerine doğrudan (yap, et gibi) ifade etmeyi tercih ederim.	1.67	1.12
	60- Kendi düşüncelerimi savunmak için gerekirse karşımdakini kırarım	1.96	1.20
Öfkeli tarz	4- Karşımdaki insanı, yapmasını istediğim davranış konusunda zorlarım.	1.95	1.06
	20- Sinirlendiğimde sonradan pişman olacağım sözler söylerim.	2.87	1.35
	21-Biri beni eleştiriyorsa “asıl sen kendine bak” derim.	2.30	1.21
	25- Karşımdakileri eleştirmekten kaçınmam.	2.88	1.20
	33-Öfkeli olduğimde genellikle bağırıp çağırırım.	2.74	1.31
	34- Eğer bir kişiye kızmışsam öfkemi başkalarından çıkarırım.	2.23	1.20
	54-Çok öfkeli olduğum zaman gözüm hiç kimseyi görmez.	2.94	1.43
	56- Birileri benimle tartışırsa sonunda kırılacaklarını bilirler.	2.14	1.25
	57- İnsanların çoğunun riyakar olduğuna inanırım.	2.35	1.29

Duyarsız Tarz	2- Problemini anlatan bir kişinin, duygularından bahsetmesinden rahatsız olurum.	1.53	0.87
	3- Problem yaşadığım bireyin ne hissettiğiyle ilgilenmem.	1.92	1.16
	15- Karşımdaki kişiye açıklama yapmaktansa, doğrudan ne yapması gerektiğini söylemeyi tercih ederim.	2.29	1.24
	17- İnsanlarla çatışmaktan ve aramızda var olan problemleri tartışmaktan kaçınırım.	2.12	1.16
	23- Dertlerini anlatan arkadaşşıma, bunları boş vermesini söylerim.	2.26	1.21
	24-Genellikle karşımdakileri dinlerken hiç soru sormam.	1.90	1.07
	26- İnsanlarla konuşurken duygularımı gizlemeye çalışırım	2.26	1.12
	28- Karşımdakilerin sorunlarını dinlemekten kaçınırım.	1.50	0.86
	29-Başka insanların beğendiğim özelliklerini övmekten çekinirim.	1.77	1.01
	30- Birini dinlerken anlamadığım ya da kaçırdığım bir yer olduğunda, sözünü kesip anlayamadığımı ya da kaçırdığımı söyleyemem.	1.83	1.08
	39- Kişilerarası sorunumu çözerken, karşımdakini anlamak zorunda olmadığımı düşünürüm.	1.67	0.96
Manipülatif Tarz	7- Eleştirilmemek ya da reddedilmemek için kendi doğrularımı kendime saklarım.	2.09	1.15
	16-Sohbet sırasında birini dinlemek istemesem de dinliyormuş gibi görünürüm.	2.63	1.31
	18- İnsanlarla sorunlarımı çözerken, kendi ihtiyaçlarımı ön planda tutarım.	2.21	1.06
	19- İnsanlara istediğim bir şeyi yaptırmak için onları pohpohlarım.	1.70	1.01
Kaçınan Tarz	40-Genelde, almak istediğim cevabı alacağım türden sorular sorarım.	2.63	1.35
	41- İnsanlar yaptığım övgüleri hak etmeseler de onları överim.	1.79	1.06
	44- İnsanlara nasihat vermeyi severim.	2.63	1.28
	45- İnsanların dış görünüşleri, onlara karşı davranışlarımı/konuşma biçimimi/ ilişkilerimi belirler.	2.10	1.25
	53- Karşımdakini dinlerken aklımda başka düşünceler olsa da onu anlıyormuş gibi görünmeye devam ederim.	2.53	1.34
	55- Başkasıyla konuşurken, cevabını pek önemsemediğim halde sorular	1.97	1.10
Kaçınan Tarz	11-İnsanları dinlerken, sık sık sıkılıp konuyu değiştirmeye çalışırım.	1.70	0.99
	12- Birilerini dinlerken oturduğum yerde kıpırdanmadan duramam.	1.85	1.08
	13- Birilerini dinlerken genelde elimde bir şeylerle oynuyor olurum.	2.08	1.19
	27-Başkalarının hatalarını görürsem yüzlerine vururum.	2.22	1.20
	32- İnsanların çoğunun aptal olduğuna inanırım.	2.16	1.29
	35-Birisiyle konuşurken göz teması kurmaktan rahatsız olurum.	1.72	1.06
	36- Birini dinlemek istemezsem ilgisiz sorularla geçiştirmeye çalışırım.	2.00	1.16
	37- Sıkıcı konular açıldığında; konuyu hemen değiştiririm.	2.43	1.16
	38- Sıklıkla konuşulan konu sonlanmadan başka bir konuya geçtiğimi fark ettiğim olmuştur.	2.38	1.20
	50-Karşımdaki kişi ile aynı düşünceleri paylaşmadığımda söylediklerini sonuna kadar dinleyemem.	1.86	1.06
	58- Birisi bana sorunlarımı anlatmaya başladığında içimden “umarım fazla uzatmaz” diye geçiririm.	1.96	1.14

Alaycı Tarz	1-İnsanlarla konuşurken iğneleyici sözler söylemekten çekinmem.	2.56	1.15
	10- Sorduğum sorularla karşımdaki sıkıştırmaktan hoşlanırım.	2.06	1.18
	14- Haksız olsam da karşımdaki kişi ne derse desin, kendimi savunurum.	2.24	1.27
	22-Arkadaşlarıma kendi taktığım isimlerle seslenirim.	2.28	1.23
	47- Arkadaşlarıma isim takmaktan hoşlanırım.	2.22	1.28

Hemşirelik Öğrencilerinin Kişilerarası İlişki Tarzlarına İlişkin Bulgular

Hemşirelik öğrencilerinin kişilerarası ilişki tarzlarını değerlendirmek üzere kullanılan ölçeğin puan ortalamaları incelendiğinde, Tablo 6’da görüldüğü gibi “Baskın Tarz” alt boyut puan ortalamaları $25,17 \pm 9,86$, “Öfkeli Tarz” alt boyut puan ortalamaları $22,40 \pm 7,31$, “Duyarsız Tarz” alt boyut puan ortalamaları $21,06 \pm 6,94$, “Manipülatif Tarz” alt boyut puan ortalamaları $22,26 \pm 7,31$, “Kaçınılan Tarz” alt boyut puan ortalamaları $22,35 \pm 7,86$ ve “Alaycı Tarz” alt boyut puan ortalamaları $11,36 \pm 4,25$ olarak belirlenmiştir. Genel olarak puan ortalamaları incelendiğinde, hemşirelik öğrencilerinin kişilerarası ilişki tarzlarının olumlu olduğu söylenebilir (Tablo 6).

Hemşirelik öğrencilerinin Kişilerarası Tarz Ölçeği’nden aldıkları madde puan ortalamalarının dağılımı Tablo 6’da yer almaktadır. “Baskın Tarz” alt boyutunun içerdiği maddeler incelendiğinde öğrencilerin en yüksek puanı 31. maddeden aldıkları görülmektedir. “Söylediklerimin aynen yapılmasını beklerim” şeklindeki bu maddeden alınan puan ortalaması $2,84 \pm 1,24$ olarak bulunmuştur. Bu bulgu, öğrencilerin ebeveynlerinden yükledikleri otoriter ve esnek olmayan yaklaşım tarzının bir yansıması olabilir. “Alaycı Tarz” alt boyutunun içerdiği maddeler incelendiğinde öğrencilerin en yüksek puanı 1. maddeden aldıkları görülmektedir. “İnsanlarla konuşurken iğneleyici sözler söylemekten çekinmem” şeklindeki bu maddeden alınan puan ortalaması $2,56 \pm 1,15$ olarak bulunmuştur. Bu bulgu, toplumda öfkenin yıkıcı mizaha dönüştürülerek kullanılmasının bir örneği olabilir.

Öğrencilerin Kişilerarası Tarz Ölçeği alt boyutlarından ikinci sırada en yüksek puan aldıkları alt boyut “Öfkeli Tarz” alt boyutudur. Bu alt boyutun içerdiği maddeler incelendiğinde öğrencilerin en

yüksek puanı 54. maddeden aldıkları görülmektedir. “Çok öfkeli olduğum zaman gözüm hiç kimseyi görmez” şeklindeki bu maddeden alınan puan ortalaması $2,94 \pm 1,43$ olarak bulunmuştur. Bu puan ortalama değeri, hemşirelik öğrencilerinin öfkeli ilişki tarzları ve öfke kontrolü konusunda izlenmeye ve desteklenmeye gereksinimini ortaya koymaktadır (Tablo 6).

Hemşirelik öğrencilerinin Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği alt boyut puan ortalamaları ile Kişilerarası Tarz Ölçeği alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 7’de yer almaktadır. Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği ve Kişilerarası Tarz Ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında, elde edilen korelasyon katsayıları anne-baba bağlanma düzeyi ile kişilerarası ilişki tarzları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle öğrencilerin anne-babaya bağlanma düzeyi arttıkça olumsuz kişilerarası ilişki tarzları azalmaktadır.

Tablo 7. Hemşirelik Öğrencilerinin Anne-Babaya Bağlanma Ölçeği Puan Ortalamaları ile Kişilerarası Tarz Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (N=451) (İstanbul, 2016)

		Kişilerarası Tarz Ölçeği					Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği				
		Baskın Tarz	Öfkeli Tarz	Duyarsız Tarz	Manipülatif Tarz	Kaçınılan Tarz	Alaycı Tarz	Aşırı Koruma Anne	İlgi/Kontrol Anne	Aşırı Koruma Baba	İlgi/Kontrol Baba
Kişilerarası Tarz Ölçeği	Baskın Tarz	-									
	Öfkeli Tarz	$r_s = -0.720$ $p < 0.001^*$	-								
	Duyarsız Tarz	$r_s = -0.577$ $p < 0.001^*$	$r_s = 0.461$ $p < 0.001^*$	-							
	Manipülatif Tarz	$r_s = -0.734$ $p < 0.001^*$	$r_s = 0.642$ $p < 0.001^*$	$r_s = 0.631$ $p < 0.001^*$	-						
	Kaçınılan Tarz	$r_s = -0.674$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.617$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.643$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.674$ $p < 0.001^*$	-					
	Alaycı Tarz	$r_s = -0.664$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.623$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.487$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.567$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.635$ $p < 0.001^*$	-				
Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği	Aşırı Koruma Anne	$r_s = -0.147$ $p = 0.002^*$	$r_s = -0.118$ $p = 0.012^*$	$r_s = -0.144$ $p = 0.002^*$	$r_s = -0.189$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.145$ $p = 0.002^*$	$r_s = -0.125$ $p = 0.008^*$	-			
	İlgi/Kontrol Anne	$r_s = -0.243$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.017$ $p = 0.013^*$	$r_s = -0.178$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.170$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.290$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.163$ $p = 0.001^*$	$r_s = 0.180$ $p < 0.001^*$	-		
	Aşırı Koruma Baba	$r_s = -0.127$ $p = 0.007^*$	$r_s = -0.068$ $p = 0.152$	$r_s = -0.126$ $p = 0.008^*$	$r_s = -0.111$ $p = 0.019^*$	$r_s = -0.091$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.073$ $p = 0.124$	$r_s = 0.593$ $p < 0.001^*$	$r_s = 0.132$ $p = 0.006^*$	-	
	İlgi/Kontrol Baba	$r_s = -0.204$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.164$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.125$ $p = 0.008^*$	$r_s = -0.100$ $p = 0.036^*$	$r_s = -0.263$ $p < 0.001^*$	$r_s = -0.146$ $p = 0.002^*$	$r_s = 0.068$ $p = 0.153$	$r_s = 0.526$ $p < 0.001^*$	$r_s = 0.083$ $p = 0.079$	-

r_s :Spearman Korelasyon Analizi * $p < 0.05$

TARTIŞMA

Kişilerarası ilişkilerin temelini oluşturan anne ve çocuk ilişkisi kapsamında son yıllarda yapılan araştırmaların önemli bir bölümünü bağlanma konusunun oluşturduğu belirtilmektedir (16). Bağlanma konusunu öne çıkaran başlıca özellik tüm yaşamı etkileme özelliğidir. Çocuğun anne (ya da birincil bakım verici) ile geliştirdiği ilk ilişkisinin bir şablon görevi görerek gelecekteki ilişkilerinde bireysel yeteneklerini kalıcı şekilde biçimlendirdiği belirtilmektedir (1).

Bağlanma biçimlerinin kendini tanıma, sorumluluk alma ve mesleğe bağlanma davranışlarını etkilediği göz önüne alındığında hemşirelik için bağlanma biçimlerinin önemi de ortaya çıkmaktadır (13). Bağlanma biçimi, hemşire ve hastanın birbirlerine ilişkin algısını ve uyumunu biçimlendirmesiyle hemşireliğin bakım vericilik rolü kapsamında önemli bir olgudur. Bağlanma biçimi terapötik ilişki, empati, baş etme gibi unsurları biçimlendirmesiyle hemşirenin danışmanlık ve eğitim rollerini etkilemektedir.

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin anne-babaya bağlanma biçimlerinin kişilerarası ilişkilere etkisini incelemek üzere gerçekleştirmiştir. Ana Babaya Bağlanma Ölçeği'nden alınan puan ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde öğrencilerin en yüksek puanı İlgi/Kontrol Anne alt boyutundan, en düşük puanı ise Aşırı Koruma Anne alt boyutundan aldıkları belirlenmiştir. Bu bulgular hemşirelik öğrencilerinin annelerini babalarına göre daha “ilgili/kontrol edici” olarak algıladıklarını göstermektedir. Bu sonuç Kapçı ve Küçükler'in (2006) çalışmasıyla ve Aydın'ın (2010) çalışmasıyla (17) paralellik göstermektedir.

Doğumdan itibaren annelerin babalara göre çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmesi annenin daha ilgili algılanmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu araştırma sonucu ayrıca kültürel yapıdan dolayı ebeveynlere yüklenen roller ile de ilişkilendirilebilir. Anne birincil bağlanma nesnesi olarak doğumdan itibaren bebeğin duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının giderilmesini ve yaşama tutunabilmesini sağlamaktadır. Bu süreç annenin çocuk

tarafından daha “ilgili” algılanmasını açıklayan bir durum olarak kabul edilebilir. Diğer yandan, gelişim evreleri boyunca çocuğun anne tarafından daha yakından izlenmesi çocuk tarafından annenin özel hayata müdahale edici ve kontrol altında tutucu bir ebeveyn olarak algılanmasına da neden olabilir.

Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği'nden alınan madde puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; İlgi/Kontrol-Anne” ve “İlgi/Kontrol-Baba” alt boyutlarında en yüksek puanların “Bana karşı sevgi doluydu” (6. madde) ve “istenmediğimi hissettirirdi” (16. madde) maddelerinden alındığı görülmektedir. Bu bulgular öğrencilerin anne ve babalarına ilişkin bağlanma örüntülerinin benzer olduğunu ancak bununla birlikte, İlgi/Kontrol alt boyutunda küçük bir farkla annelerin daha “sevgi dolu” algılanırken, öğrencilerde babalarına ilişkin “istenilmediğini hissetme” gibi olumsuz bir algı oluştuğunu göstermektedir.

Anne ile bebek arasındaki göz ve ten temasıyla kurulan ilişkinin yarattığı “birbirine ait olma” duygusu önemlidir (18). Temel bağlanma süreci, anne ve çocuk arasındaki ilişki olarak ele alınmakla birlikte, bu süreçte babanın rolü de oldukça önemlidir (19). Lundy (2003) anne ve babanın duyarlılığının güvenli bağlanma ilişkilerine zemin hazırladığını bildirmektedir. Ayrıca, duyarlılığın her iki ebeveynle girilen etkileşimler için geçerli olduğu da vurgulanmaktadır (20). Bağlanma sürecinde babanın hem doğrudan hem de dolaylı etkisinden söz edilmektedir. Doğrudan etki babanın bebekle kurduğu ilişkiyi içerirken; dolaylı etki anne-baba arasındaki ilişki ve bu ilişkiden etkilenen annenin bu durumu bebeğiyle kurduğu ilişkiye yansıtması şeklinde açıklanmaktadır (19).

Bu çalışmada Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği'nden alınan madde puan ortalamaları incelendiğinde, öğrencilerin en düşük puanı hem Anne hem Baba Formu'nda yer alan “bana karşı aşırı koruyucuydu” maddesinden aldıkları görülmektedir. Bağlanma evrensel geçerliliği olan bir fenomen olmakla birlikte, kültürel etmenler davranış biçimlerimizin şekillenmesinde rol oynamaktadır. Aşırı Koruma

alt boyutunda, korumaya yönelik kavramların bizim örneklemimizde “aşırı” olarak algılanmadığı görülmektedir. Bu durum kültürel yapı nedeniyle ebeveynlere ilişkin koruma rolünün beklenen/kabul edilebilir üst sınırının yüksek olduğunu akla getirmektedir.

Toplumumuzda annenin çocuğa ilişkin sevgi dolu yaklaşımı beklenen bir durum iken, babanın sevgisini gösterme biçimi değişkenlik gösterebilmektedir. Yıllar içerisinde değişiklikler göstermekle birlikte; babanın bebeğin bakım ve sorumluluğunu alabildiğini gösteren davranışlar pek yaygın görülmemektedir. Sevgi ifadesi olan davranışların otorite kaybı gibi algılanması, başta yine anne-babanın bebeklerini yetiştirirken yükledikleri toplumsal cinsiyet rolleriyle ilintili olmaktadır. Birçok insan çocukluğunda yaşayıp hoşnut olmadığı davranış biçimlerini yine de çocuklarına yansıtabilmektedir.

Diğer yandan toplumumuzda sık görülen bir iletişim biçimi annenin, baba-çocuk iletişimi için aracı olarak kullanılmasıdır. Annenin de bu duruma razı olması durumunda çocuk, babadan alacağı olumsuz tepkileri de anneden gelen tepkiler şeklinde algılamaktadır. Anneler kendi sınırlarıyla eşlerinin sınırlarını iyi belirlemenin yanısıra, fazladan sorumluluk almak suretiyle kendilerini daha önemli hissedebilmektedirler. Anneler bundan vazgeçtiklerinde babalar da çocukları ile doğrudan iletişime geçmeye yönelerek, çocukların kendilerini “istenilmeyen” olarak algılamasını önleyebilirler. Bu çalışmada anne-babaya bağlanma biçimleri ve kişilerarası tarzlarıyla birlikte, öğrencilerin öznel iyilik, yaşam kalitesi, yaşam doyumu, mutluluk gibi algılarını kapsayan “yaşama ilişkin bireysel algıları” sorgulanmıştır. Öğrencilerin yaşamlarına ilişkin bireysel algıları olumsuzdan olumluya doğru gittikçe “İlgi Kontrol Anne” ve “İlgi/Kontrol Baba” alt boyut puan ortalamalarının arttığı belirlenmiştir. Diğer yandan yaşamını “kötü” olarak niteleyen öğrencilerin, yaşamını “çok iyi”, “iyi” ve “orta” olarak niteleyen öğrencilere göre daha olumsuz kişilerarası tarzlara sahip oldukları belirlenmiştir. Bu durum öğrencilerin yaşamlarına ilişkin bireysel algılarının olumlu ya da olumsuz olmasının, ebeveynlerine bağlanma biçimleriyle ve kişilerarası

ilişkileriyle doğru orantılı olarak etkilenebileceğine dikkat çekmektedir.

Kişilerarası iletişim tarzları, belli yer ve zamanda kişiler arasında ilişkinin kuruluş ve yürütülüş biçimini anlatmaktadır (21). Diğer bir deyişle, bireyin kişilerarası ilişki tarzı onun diğer insanlarla iletişim kurma biçimi, kendisini ifade etme biçimi ve etkileşim halinde olduğu insanlara karşı yaklaşım biçiminden oluşmaktadır (22).

Kişilerarası ilişki tarzlarının değerlendirilmesine ilişkin ülkemizde Şahin ve arkadaşları (1994) tarafından kişilerarası ilişki tarzları; açık, saygılı, benmerkezci ve küçümseyici ilişki tarzları olarak sınıflandırılmıştır. Bu ilişki tarzlarından açık ve saygılı ilişki tarzı besleyici ilişki tarzı olarak, benmerkezci ve küçümseyici ilişki tarzı ise zehirleyici (ketleyici) ilişki tarzı olarak değerlendirilmektedir. Daha güncel bir çalışmada Şahin ve arkadaşları (2007) tarafından kişilerarası ilişki tarzları; baskın tarz, kaçınan tarz, öfkeli tarz, duyarsız tarz, manipülatif tarz ve alaycı tarz olarak sınıflandırılmıştır (22).

Bu çalışmada kişilerarası ilişki tarzlarına ilişkin kavramlar incelendiğinde değerlendirme ve tanımlamaların olumsuz kişilerarası yaklaşımlar üzerinden gittiği dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, her kişilerarası tarza karşılık gelen ölçek alt boyutu için yükselen puanlar olumsuz kişilerarası tarzlar şeklinde yorumlanmaktadır.

Öğrencilerin Kişilerarası Tarz Ölçeği’nden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde, öğrencilerin en yüksek puanı Baskın Tarz alt boyutundan, en düşük puanı ise Alaycı Tarz alt boyutundan aldıkları görülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, Çolakoğlu’nun (2012) çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (23). Bireylerin kişilerarası ilişkilerinde istediğini yapma ve yaptırma konusunda baskın tarzda yaklaşım sergilemeleri, kültürel öğrenmişlikle ilişkilendirilebilir. Baskın tarzdaki yaklaşımın saygı görmek ve insanlar üzerinde etkili olabilmek için toplumda kabul görmesi, araştırma kapsamındaki öğrencilerin de bu yaklaşım tarzını benimsemelerinde etkili olabilir.

İçinde bulunduğumuz kültürel değer ve inançlar, başkalarını küçümsemeyi ve toplum içinde büyülenmeyi onaylamamaktadır. Böylesi tutum ve davranışlar sergilendiğinde grubun tepkisiyle karşılaşma olasılığı artmaktadır. Bu nedenle Çolakoğlu'nun çalışmasında olduğu gibi bu araştırmada en düşük kişilerarası tarz puanlarının Alaycı Tarz alt boyutundan alınması beklenen bir sonuç olarak kabul edilebilir.

Ayrıca “Baskın Tarz” alt boyutunun içerdiği maddeler incelendiğinde öğrencilerin en yüksek puanı “Söylediklerimin aynen yapılmasını beklerim” şeklindeki maddeden (31. madde) aldıkları görülmektedir. Bu bulgu, öğrencilerin ebeveynlerinden yüklendikleri otoriter ve esnek olmayan yaklaşım tarzının kendi kişilerarası tarzlarına bir yansıması olarak düşünülmektedir. Bu durum ebeveynlere erken dönemde, hatta ebeveyn olmaya hazırlık sürecinde çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili verilecek eğitimlerin yararlı olacağını düşündürmektedir.

“Alaycı Tarz” alt boyutunun içerdiği maddeler incelendiğinde öğrencilerin en yüksek puanı “İnsanlarla konuşurken iğneleyici sözler söylemekten çekinmem” şeklindeki maddeden (1. madde) aldıkları görülmektedir. Bu bulgu toplumumuzda öfkenin yıkıcı mizaha dönüştürülerek kullanılmasının bir örneği olabilir ve öğrencilerin öfke kontrolü konusunda desteklenmeye ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Bu durum korku ve kaygıların ifade edilmesini kolaylaştırıcı ortam ve olanaklar sağlanmasının önemine dikkat çekmektedir.

Öğrencilerin Kişilerarası Tarz Ölçeği alt boyutlarından ikinci sırada en yüksek puan aldıkları alt boyut “Öfkeli Tarz” alt boyutudur. Bu alt boyutun içerdiği maddeler incelendiğinde; öğrencilerin en yüksek puanı “Çok öfkeli olduğum zaman gözüm hiç kimseyi görmez” şeklindeki maddeden (54. madde) aldıkları görülmektedir. “Öfkeli Tarz” alt boyutundan özellikle de 54. maddeden alınan yüksek puanlar, hemşirelik öğrencilerinin öfke kontrolü konusunda sorunlar yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç oldukça sabır gereken bir meslek olan hemşirelik eğitimi sırasında

mutlaka “kendini tanıma” kapsamında öfkeyi tanımayı, öfkenin uygun şekilde ifade edilmesi ve öfke kontrolüne ilişkin eğitime yer verilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu alanda müfredat gözden geçirilerek, kendini tanıma ve iletişim becerileri dersinin birinci sınıfta verilen derslerle sınırlı kalmayıp, zorunlu ya da seçmeli derslerle iletişim becerilerinin lisans eğitimi süresince desteklenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Hemşirelik mesleği için kişilerarası ilişkiler ve iletişim alanında farklı bakış açılarıyla çok yönlü çalışmalar gerçekleştirmek mümkündür. Örneğin, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin güçlendirilmesine ilişkin hemşirelik biliminin yorumları konulu çalışma serisinde Lutz ve arkadaşları (2009), 28 yılda yayınlanan deneysel çalışmaların analizini yapmışlardır. Dahil edilme kriterlerini karşılayan 165 makaleyi inceleyerek dört ana başlık altına toplamışlardır. Bu başlıklar; ailelerin erken ebeveynlik üzerine bakış açıları, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve etkileşim, risk altındaki ebeveyn-çocuk ilişkileri, genç ebeveyn-çocuk ilişkisi ve aile-ergen ilişkileridir (24). Ebeveyn-çocuk ilişkisi kültürel özelliklerle iç içe bir kavram olduğundan benzeri çalışmaların bizim birikimlerimizle bizim kültürümüze ilişkin sonuçlar verecek şekilde tasarlanarak gerçekleştirilmesi oldukça yararlı olabilir.

Bu çalışmada Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği alt boyut puan ortalamaları ile Kişilerarası Tarz Ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin anne-babaya bağlanma düzeyi arttıkça olumsuz kişilerarası ilişki tarzları azalmaktadır.

Kişilerarası ilişkilerin başlatılması, geliştirilmesi ve sürdürülmesine ilişkin “ben” ve “diğerleri” bağlamında ilişkilerin algılanma, yorumlanma ve değerlendirilme biçimleri önemli yer tutmaktadır. Bireyin kendisinin ve diğerlerinin nasıl davranacağına ilişkin yaptığı yüklemeler, kişilerarası ilişkilerinde nasıl davranacağını belirleyicisi olabilmektedir (25). Bu durum bireylerin kendisi ve diğerlerinin sahip olduğu kişilerarası tarzlarına ilişkin farkındalığını öne çıkarmaktadır. Hemşirelik mesleği dinamikleri içerisinde “ki-

şilerarası ilişkiler”le ilgili kavram ve süreçlerin oldukça önemli bir yer tuttuğu bildirilmektedir (26). Bakım verilen bireye ulaşılmasını sağlayan araç olarak hemşirenin iletişim bilgisi ve becerisi gösterilmektedir (27). Bu mesleğe aday bireylerin kişilerarası ilişki tarzlarını ve daha önce de açıklandığı şekliyle “bağlanma” ile ilişkisini anlamlandırmaları önemli ve gereklidir.

Hemşirelik mesleğinde gerek ruhsal rahatsızlıklara sahip bireylerin sıkıntıları, gerekse bedensel hastalıkların psikososyal yaşama yansımaları, insanlarla ilişkiler konusunda vazgeçilmez ve zorlu bir alan yaratmaktadır. Söz konusu olumsuz kişilerarası tarzların bu mesleğe aday öğrenciler tarafından önemli düzeyde kullanılması mesleki ve kişisel yaşamda önemli sorunlara yol açabilir. Son yıllarda bağlanma ve kişilerarası ilişkilerin kapsayıcılığı hemşirelik alanında dikkat çekmeye başlamış ve konu özellikle yurtdışı hemşirelik yayınlarında öne çıkmaya başlamıştır. Bağlanma ilişkisini kavramak ve kişilerarası ilişkiler içerisindeki yerini keşfetmek, koruyucu ruh sağlığına ilişkin kapsamlı ve derinlemesine bir bakış açısı sunmaktadır. Dahası bir bilim ve sanat olan hemşireliğin doğrudan bütüncül yaklaşım felsefesine temas etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği ve Kişilerarası Tarz Ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında elde edilen korelasyon katsayıları anne-baba bağlanma düzeyinin artışıyla paralel olarak kişilerarası ilişki tarzlarının olumlu yönde etkilendiğini göstermektedir. Diğer bir deyişle anne-babaya bağlanma düzeyi arttıkça olumsuz kişilerarası tarzların kullanımı azalmaktadır. Bu doğrultuda hemşirelik eğitim müfredatında hemşirelikte kişilerarası ilişkiler, iletişim ve bağlanma algılarını geliştirmeye yönelik derslerin verilmesi, öğrencilere yönelik eğitimler ve rol-play gibi eğitsel faaliyetlerin planlanmasının ve konu ile ilgili ebevyenlerin bilgilendirilmesinin yararlı olacağı öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Akhan, U. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin bağlanma stillerinin belirlenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(3):191-196.
1. Akin, S., Güngör, İ., Mendi, B., Şahin, N., Bizat, E., Durna, Z. (2007). Üniversite öğrenimlerini sürdüren hemşirelik bölümü öğrencilerinin problem çözme becerileri ve iç-dış kontrol odağı algısı. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4 (2): 30-36.
2. Arslan, E., Arslan, C., Arı, R. (2012). Kişilerarası problem çözme yaklaşımlarının, bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 1:7-23.
3. Aydın, C. (2010). *Yeme Tutumu, Ortorektik Belirtiler ve Ana Babaya Bağlanma Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
4. Bowlby, J. (2012). *A Secure Base. Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. Basic Books. Çeviren: Güneri S. Güvenli Bir Dayanak. Ebeveyn-Çocuk Bağlanması ve Sağlıklı İnsan Gelişimi. (1. Baskı), İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
5. Ciechanowski, PS., Russo, JE., Katon, WJ., Walker, EA. (2004). Attachment theory in health care: the influence of relationship style on medical students specialty choice. *Med Educ*, 8(3):262-70.
6. Çolakoğlu, ET. (2012). *Genç Yetişkinlerde Kendilik Algısı, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Algılanan Ebeveynlik Stilleri ve Kişilerarası İlişkiler*. Yüksek lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
7. Dereli Yılmaz, S. (2013). Prenatal anne-bebek bağlanması. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 10 (3): 28-33.
8. Doğan, T., Sapmaz, F. (2012). Kişilerarası ilişki tarzları ve öznel iyi oluş. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(3): 585-601.
9. Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi Anlamak*. (1. Baskı) Ankara: Pozitif Yayıncılık.
10. Erözkan, A. (2007). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini etkileyen faktörler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(26):59-72.
11. Erözkan, A. (2009). *Lise Öğrencilerinde Kişilerarası İlişki Tarzlarının Yordayıcıları*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21:543-551.
12. Hazan, C., Shaver, PR. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1): 1-22.
13. Kapçı, EG., Küçükler, S. (2006). *Ana Babaya Bağlanma Ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özellikler*.

rinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Derg.*, 17(4):286-95.

14. Kaya, N., Kaya, H. (2009). Hemşirelerin bağlanma biçimlerinin baş etme tutumlarına etkisi. *Türkiye Klinikleri, J Med Sci*, 29(6):1563-72.

15. Kesebir, S., Özdoğan Kavzoğlu, S., Üstündağ, M.F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2):321-342.

16. Lundy, B.L. (2003). Father- and mother-infant face-to-face interactions: Differences in mind-related comments in infant attachment? *Infant Behavior and Development*, 26 (2): 200–212.

17. Lutz, K.F., Anderson, L.S., Pridham, K.A., Riesch, S.K., Becker, P.T. (2009). *Furthering the understanding of parent-child relationships: A nursing scholarship review series. Part 1: Introduction. Journal for Specialists in Pediatric Nursing*, 14(4), 256-261.

18. Miller, A. (2006). *Das Drama des Beqabten Kindes und die Suche*. Çeviren: Avşar E. *Yetenekli Çocuğun Dramı*. (1. Baskı), İstanbul: Profil Yayıncılık.

19. Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4):420-440.

20. Özdemir, O., Özdemir, P.G., Kadak, M.T., Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.

21. Schore, A.N. (2013). *Affect Regulation and the Origin Of the Self*. Çeviren: Batan N. *Duygulanımın Düzenlenmesi ve Kendiliğin Kökeni*. (1.Baskı), İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.

22. Şahin, N.H., Çeri, Ö., Düzgün, G., Ergün, H., Karslı, E., Koç, V., Örfli, P., Uzun, C. (2007). *Kişilerarası Tarz Ölçeği: Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri*, Yayımlanmamış Çalışma.

23. Uyer, G. (2000). Hemşire - hasta iletişimi ve iletişimin hasta yönünden önemi. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği*, 8: 90-94.

24. Ünsal Barlas, G. (2015). Psikozlarda ve Şizofrenide Bakım Sanatı. *Türkiye Klinikleri J Psychiatr Nurs-Special Topics*, 1(1):67-72.

25. Üstün, B. (2005). Çünkü iletişim çok şeyi değiştirir! *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8(2): 88-94.

26. Velioglu, P., Çaylan, P., Şanlı, T. (1991). *İletişim Becerileri. Hemşirelikte Kişilerarası İlişkiler*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.